

ALICJA DERKOWSKA (Nowy Sącz)

Zenon Waraszkiewicz (1909–1946)

Zenon Waraszkiewicz, syn Stanisława i Marii z Jankowskich, urodził się w Warszawie 20 marca 1909 r. Ojciec jego był nauczycielem języków nowożytnych w warszawskich szkołach średnich. W roku 1914 rodzina Waraszkiewiczów wyjechała do Rosji. Gdy Zenon podrośł, zaczął uczęszczać do szkoły polskiej na Krymie. Po powrocie rodziny do kraju w 1918 r., Zenon rozpoczął naukę w warszawskim gimnazjum Kulwiecica, a w 1926 r. otrzymał świadectwo dojrzałości w gimnazjum Ludwika Lorentza. W tym samym roku wstąpił na Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Warszawskiego, który ukończył w 1930 r. z tytułem magistra. W dwa lata później doktoryzował się

na tym wydziale na podstawie rozprawy „O odwzorowaniach ciągłych kontynuów”.

W latach 1929–1937 był nauczycielem matematyki w szkołach średnich, a w 1936 r. został asystentem w katedrze matematyki Politechniki Warszawskiej – najpierw na wydziale chemii, a potem inżynierii – ucząc jednocześnie w Liceum Handlowym.

W roku 1937 Waraszkiewicz habilitował się na Uniwersytecie Warszawskim, przedstawiając pracę „O pokrewieństwie kontynuów”. W tym samym roku Władysław Nikliborc przeniósł się ze Lwowa do Warszawy, gdzie przez dwa lata kierował, jako profesor nadzwyczajny, katedrą matematyki na wydziale chemii Politechniki. W roku akademickim 1937/38 Waraszkiewicz, będąc już docentem, pracował w tej katedrze jako młodszy asystent i miał tam 24 godziny zajęć tygodniowo (!). Po roku został starszym asystentem.

Do roku 1939 opublikował 8 prac, większość z nich w *Fundamenta Mathematicae*, wszystkie poświęcone topologii. Oryginalny, zdolny, mało mówny – wśród topologów był osamotniony. Może dlatego w sądach był dość ostry, nie uginał się, nie znosił koterii. Przyjaźnił się blisko z Samuelem Lubelskim,

twórcą i wydawcą *Acta Arithmetica*. Na pogawędki z Lubelskim przychodził do Seminarium niemal codziennie.

Oprócz pracy w szkole i na uczelni, a także zajmowania się topologią, Zenon Waraszkiewicz znajdował jeszcze czas i ochotę na uczestnictwo w rozmaitych stowarzyszeniach. I tak np. w latach 1936–38 należał do Towarzystwa Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych, a także do Towarzystwa Naukowego Polsko-Włoskiego. To ostatnie powstało w listopadzie 1938 r. i „postawiło sobie za zadanie prowadzenie i popieranie badań naukowych w dziedzinie zagadnień interesujących Polskę i Italię. W ramach tego programu zamierzano ogłaszać studia naukowe, urządzać odczyty i zebrań, popierać badania adeptów nauki...” (cytat z listu do Waraszkiewicza, informującego o wybraniu go na członka rzeczywistego Towarzystwa).

Wybuch wojny we wrześniu 1939 r. przerwał także i tę znakomicie zapowiadającą się karierę. W czasie okupacji Zenon Waraszkiewicz wraz z żoną (dzieci nie mieli) pozostał w Warszawie i prowadził wykłady na tajnych kompletach uniwersyteckich i politechnicznych (tzw. Kursy Jagodzińskiego). Oprócz topologii wykładał algebrę i równania różniczkowe. Był oficerem Armii Krajowej. Ze względu na surowe wymogi konspiracji nie zwierzał się z tej działalności nawet żonie. Możemy więc domyślać się tylko celów, w jakich przez cały rok 1941 notował drobnymi maczkami w starym kalendarzyku codzienne komunikaty z frontu, podawane przez zagraniczne radiostacje (np. komunikat z 9 maja 1941 r.: „Rząd sowiecki nie uznaje posłów: belgijskiego, holenderskiego i jugosłowiańskiego, p. Gawryłowicza, któremu zakomunikowano, że nie może korzystać z praw posła akredytowanego. W 6 tygodni po zawarciu paktu przyjaźni!”). W innym starym kalendarzyku znajdujemy starannie przepisane fragmenty książki *Oświećm. Pamiętnik więźnia* (Warszawa, kwiecień 1942) oraz *Treblinka* (z notatek Żyda, któremu udało się zbiec z obozu).

Po Powstaniu Warszawskim Waraszkiewicz znalazł się w Częstochowie i od razu przystąpił do nauczania na tajnych kompletach. Po zakończeniu wojny objął stanowisko wykładowcy na Kursach Akademickich w Częstochowie. Tymczasem w niezniszczonej Łodzi skupiło się wokół oddziału Wolnej Wszechnicy Polskiej grono profesorów z rektorem, prof. Tadeuszem Viewegerem, na czele i w 1945 r. wznowiło działalność uczelni. Dekretem Prezydium KRN z dn. 24 maja 1945 r. powołano do życia nową uczelnię pod nazwą: Uniwersytet Łódzki – Wolna Wszechnica Polska. Po tragicznej śmierci prof. Viewegera pierwszym rektorem tej uczelni został prof. Tadeusz Kotarbiński.

W kwietniu 1945 r. – jeszcze na prośbę prof. Viewegera – Zenon Waraszkiewicz przyjechał do Łodzi i objął jedną z nowoutworzonych na Uniwersytecie katedr matematyki. Powstająca w tym czasie w Łodzi Wyższa Szkoła Gospodarstwa Wiejskiego także ofiarowała mu stanowisko profesora, które również przyjął i na którym również pozostał aż do śmierci.

